

Lausunto

12.01.2022

Asia: VN/4118/2019

Lausuntopyyntö parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän mietinnöstä, luonnos hallituksen esitykseksi avoimuusrekisterilaiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kannatatteko avoimuusrekisterin perustamista Suomeen?

Kyllä

Mikä esillä olevista kolmesta avoimuusrekisterin soveltamisalavaihtoehdosta tulisi valita (eli mihin tahoihin kohdistuvaa lobbausta ilmoitusvelvollisuuden tulisi koskea)?

Eduskunta ja ministeriöt

Yleiset huomiot esityksestä

Lakiluonnos on merkittävä ja tervetullut edistys matkalla avoimempaa vaikuttamistoimintaa, joka kohdistuu eduskuntaan, ministeriöihin ja valtion virastoihin.

Tutkimuksen mukaan (Oikeusministeriön julkaisuja 2021:6) virastoihin kohdistuu lobbausta, vaikkakin vähemmän kuin ministeriöihin. Ovatko sellaiset virastot listattavissa ja saatettavissa lain piiriin? ProCom – Viestinnän ammattilaiset ry kannattaa lähtötilanteessa lain ulottamista ministeriöihin ja eduskuntaan. Jos rekisterin käyttöönottoa halutaan myöhemmin laajentaa se voisi lisäksi ulottua sellaisiin virastoihin, joilla on keskeinen rooli lainvalmistelussa. Yhdistys katsoo, että lakia ei tässä vaiheessa sovellettaisi koko valtionhallintoon tai sellaisiin virastoihin, jotka ovat vain välillisesti mukana lainvalmistelussa. Kun laki astunee voimaan 2023 vaikuttamistyöstä aletaan saada tilastotietoa sekä kokemukseräistä tietoa eli tutkimusmateriaalia. Tilannetta voidaan siis tarkastella uudestaan ja uusia valtionhallintoon kuuluvia tahoja liittää lain piiriin, mikäli siihen osoittautuu tarvetta.

Laki koskee ammattimaista ja pitkäkestoista vaikuttamistyötä. Selonteossa (Parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän mietintö 2021:39) selostetaan, milloin on pitkäkestoista eli säännöllistä vaikuttamista. Vaikuttamistoimenpiteistä pitää tehdä ilmoitus kaksi kertaa vuodessa. Yksittäiset vaikuttamiskeinot ovat tätä harvempia, sattumanvaraisia. Ohjeistuksen pitäisi olla yksiselitteinen, ettei raportointivelvollisuus aiheuta päänaivaa etenkin sellaisille organisaatioille, jotka ymmärtävät tekevänsä lobbausta, mutta eivät tee sitä ns. ammattimaisesti ja systemaattisesti.

Lain valmistelu ansaitsee kiitoksen. Erilaisia sidosryhmiä on kuultu, viimeksi 10.12.2021. Lobbausta harjoittavien tahojen kysymyksistä paljastuu, etteivät raportointivelvolliset ole aukottomasti perillä siitä, mikä katsotaan ammattimaiseksi ja systemaattiseksi lobbaamiseksi. Kun avoimuusrekisteri astuu voimaan, epäselvistä tapauksista on hyvä edelleen pitää avoimia webinaareja, jotta avoimuusrekisterin käyttö muodostuisi sujuvaksi eikä siitä aiheutuisi turhaa negatiivista viestintää yhteiskunnassa.

Lain toteutumista valvoo suunnitelman mukaan valtiontalouden tarkastusvirasto. Millaisella mallilla tarkastusviraston tekemää omaa työtä valvotaan? Avoimuusrekisterin myötä lobbaustutkimus edistyy. Sitä on toistaiseksi todella vähän tehty Suomessa. Riippumattomat tutkimukset tuovat oman lisänsä tarkastusviraston oman toiminnan valvomiseen. Vuosittainen raportointi valtiontalouden tarkastusviraston tekemästä työstä on ilmaistu virastolle ajatellussa tehtävälisäyksessä. Koosteraporttikin lienee luettavissa avoimuusrekisterin tietokannassa. Tämä on erinomainen lähtökohta lobbaustutkimukselle.

ProCom on viestintäammattilaisten järjestö. Siihen kuuluu lobbausta ja vaikuttajaviestintää tekeviä henkilöitä ja yhteisöjäseniä. ProCom on tehnyt avoimuuden edistämistyötä vuodesta 2014 julkaistessaan oppaan vaikuttamistyön luonteesta, päivittämällä eettisiä koodeja sekä perustamalla vapaaehtoisen lobbarirekisterin. ProComille myönnettiin Anders Chydenius sananvapauspalkinto 2017 työstään lobbauksen avoimuuden edistämisestä yhteiskunnassa. ProCom on mielellään mukana viestimässä avoimuusrekisterin voimaantuloa tavalla, jolla saadaan yleinen mielipide rekisteriä kohtaan myönteiseksi ja asiantuntijatyöryhmän selonteon 2021:39 kattotason tavoitteet toteutettua.

Melgin Elina
ProCom - Viestinnän ammattilaiset ry